

DÜNYA COĞRAFYALARINDA YAŞANAN ÇATIŞMALARA TÜRK HİKÂYESİNDEN BİRKAÇ ÖRNEK: DOKTOR MONRO'NUN MEKTUBU'NDA YER ALAN HİKÂYELER

Fatih DİNÇER¹

ÖZET

Cumhuriyet Dönemi Türk hikâyeciliğinde, Türkiye dışında gerçekleşen çatışmaların, savaşın ve savaşı yaşayan insanların konu edildiği hikâye kitaplarından biri Doktor Monro'nun Mektubu (1938) adlı eserdir. İlhan Tarus'un kaleme aldığı hikâyelerden oluşan bu kitapta II. Dünya Savaşı öncesinde dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşanan savaşlar, çatışmalar etrafında kurgulanmış hikâyelere de yer verilmiştir. Kitapta yer alan "Ekspres", "Goirilla", "Kırbaç", "Casus", "Pirinç", "Bay Wolfgang Fingestein'i İdam Ettiler", "Kara Kalabalık", "İki Yüzlü Adam" adlarını taşıyan bu hikâyeler, 1930'ların toplum içi ve toplumlar arası çatışma ve savaş ortamını konu edinmişlerdir. İtalya'nın Habeşistan'ı işgali, nasyonal sosyalist iktidarın uygulamaları, Japon-Çin Savaşı, Amerika'da siyahî ırkçılığı, İspanya İç Savaşı yazarın hikâyelerinde deendiği konulardandır. 1938 yılında yayımlanan kitapta İlhan Tarus insanı merkeze alan bir bakış açısıyla hikâyeleri yazarken dönemin gergin ve çatışma ile patlama noktasına gelmiş hâlini göstermiş olur. Tarus bunu yaparken ideolojilerin yaklaşımlarını insan manzaraları üzerinden göstermeye çalışır. Hikâyelerde toplumların kendi iç çatışmaları ve dönemi itibarıyla dünya milletleri arasında gerçekleşen ideolojik temelli hegemonya savaşları kendini gösterir.

Bu çalışmada adı geçen kitaptaki hikâyeler dönemin şartları ve yazarın bakış açısı göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Ayrıca hikâyelerde arka planda görünen savaş ve çatışma hâlinin tarihsel gerçeklikleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, Türk Hikâyesi, İlhan Tarus, Doktor Monro'nun Mektubu, II. Dünya Savaşı, İtalyan Faşizm, Nazizm, Japon-Çin Savaşı, Amerikan İrkçılığı, İspanya İç Savaşı.

IN THE WORLD GEOGRAPHY CONFLICTS FEW EXAMPLES FROM THE TURKISH STORY: PRESENTED STORIES IN DOCTOR MONRO'S LETTER

ABSTRACT

Republican Period Turkish storytelling, clashes occurred outside of Turkey, one of the stories that the issue of war and war is the work of people living subject books Doctor Monroe's Letter. In this book which is composed of the stories that İlhan Tarus received as a stay before World War II, wars and conflicts in various geographies of the world are encountered. These stories bearing the names "Ekspres", "Goirilla", "Kırbaç", "Casus", "Pirinç", "Bay Wolfgang Fingestein'i İdam Ettiler", "Kara Kalabalık", "İki Yüzlü Adam" are about 1930's society and inter-communal conflict and war. The occupation of Italy by Abyssinia, the practices of national socialism, the Japanese-Chinese war, the black racism in America, the stories of the writers of the Spanish Civil War. In the book published in 1938, İlhan Tarus became tense and at the point of explosion at the time of the era when he writes the stories with a viewpoint centering on the human being. In doing so, Tarus tries to show the ideology's approaches through human landscapes. In the stories, the ideological bases of hegemony wars between societies' own internal conflicts and the world's nations during the period are manifest themselves.

¹ Arş. Gör. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatihdincer@yandex.com

The stories in the book referred to in this study will be evaluated in light of the circumstances of the period and the author's point of view. It will also focus on the historical realities of the battle and conflict that appear in the background in the stories.

Key Words: *Republican Period Literature, Turkish Narrative, İlhan Tarus, Doctor Monro's Letter, World War II, Italian Fascism, Nazism, Japan-China War, American Racism, Spanish Civil War.*

GİRİŞ

Türk modernleşmesinin önemli safhalarının yaşandığı 1930'lu yıllar, içerideki siyasal ve kültürel hayatın değişiminin yanında, dünyadaki gelişmelerin etkisinin hissedildiği yıllar olmuştur. Ulus devletler çağında siyasal ideolojiler giderek güçlenmiş yeni ve aşırı uçlarda eğilimlerin ortaya çıkmasında etkili olmuşlardır. Ulus romantizminin Avrupa'daki eşit olmayan güç dengesi nedeniyle giderek taraftar topladığı 1920 ve 1930'lu yıllar faşizm gibi uç yorumların idealize edilerek devlet politikalarına uygulanması sonucunu doğurmuştur. Bu çerçevede İspanya, İtalya, Almanya, Amerika, Japonya, Çin, Rusya gibi devletlerin hem içlerinde hem de aralarında şiddet ortamının doğuşu ve II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışı faşizm, komünizm ve anarşizm gibi ideolojiler etrafında gerçekleşir. Bu savaş sadece askeri anlamda gerçekleşmez. Zira savaşın kökleri silahlı çatışmalardan önce ideolojik, ekonomik, dini temellere dayanır. Silahlı çatışma yahut bilinen anlamıyla savaş bu öncü çatışma ortamlarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kant'ın "Bir arada yaşayan insanlar arasında tabii hâl bir barış hâli değil, her zaman ilan edilmiş olmasa bile her an patlayabilecek gibi görünen harp hâlidir." şeklinde tespitiyle savaş, en geniş anlamıyla, insanlar arasındaki bütün münasebetlerden ziyade, açıkça sıcak bir savaş şekline dönüşmemiş, çoğunlukla diplomatik ve ekonomik yollardan yürütülen, devletler ve milletler arasındaki tahakküm mücadelelerini (Hocaoğlu 2016: s. 31) ifade eder.

Türkiye için kendini geliştirme ve keşfetme süreci olarak tanımlanabilecek 1930'lu yıllarda, politika bakımından bölgesel paktların kurulmasının yanı sıra tarafsızlık ilkesi ön plandadır. Fakat farklı coğrafyalarda giderek artan şiddet ve çatışma ortamı, dünya genelinde yaşanan ekonomik ve ideolojik gelişmelerle birlikte Türkiye'yi etkisi altında bırakmıştır. 1929 ekonomik buhranı ile daha belirgin hâle gelen kaynakların paylaşımı sorunu çatışmaları körüklemiştir. Yeni bir dünya savaşı arifesinde dünya genelinde Batılı devletlerin toprak paylaşımı ve iktidar olma yolunda giriştiği çatışmalar, Türk siyasal ve düşünce hayatının görüş alanına da girmiştir. Böyle bir etki alanının oluşması Türk edebiyatı içerisinde bazı anlatı türlerinde yankısını bulmuştur. II. Dünya Savaşı'nın Türk hikâye ve romanındaki izdüşümleri Türk toplumu ekseninde ve dünya milletleri çerçevesinde Türk edebiyatına girer. Hatta bununla ilgili bir çalışma da söz konusudur.² Bununla birlikte ikinci bir dünya savaşına yol açan ve farklı coğrafyalarda gerçekleşen çatışmaların da Türk anlatılarına girdiği görülür. İdeolojik, politik ve ekonomik esaslarla harmanlanan bu örtülü savaşlar Türk yazarının dikkatini çeker. Toplumsal değişimin edebiyatın dünyasına taşındığı bu örneklerden biri İlhan Tarus'un kaleme aldığı *Doktor Monro'nun Mektubu*'dur (1938). İlhan Tarus gazetelerde hikâye yazarak başladığı edebî yaşamının ilk hikâye kitabı derlemesini bu kitap ile yapar. İlk hikâyelerinde evrenselleşme iddiası taşıyan yazar, Türkiye dışında savaşı yaşayan halkların zorluklar içindeki yaşama biçimini öykülerinde işler (Arslan 2006: 199). Tahir Alangu, İlhan Tarus'un hikâyeciliğinin tasvirici gerçekçilikten gözlemci gerçekçiliğe doğru geliştiğini ifade ederken bunun nasıl bir ortamda yaşayarak çıktığını ifade eder. Alangu'ya göre İlhan Tarus, Ankara'nın bürokrasi hayatını ve halkın durumunu, yaşayışını gözlemlerken eleştirel bir gerçekçiliğe doğru kaymıştır (Alangu 1965: 197). Bu ilk kitabında işlediği konu

² Bkz. Alev Sınar Çılgın, Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2003.

çerçevesine bakıldığında İlhan Tarus'un sadece bürokrasi ve insan manzaraları üzerine yoğunlaşmadığı, aynı zamanda dünyada yaşanan gelişmeleri, kendi bakış açısı içerisinde gözlemleyerek hikâyelerine taşıdığı görülmektedir. Fatih Arslan, Tarus'un savaşa karşı tutumunu ele alırken onun savaşa karşı yaşamı savunduğunu dile getirir. Hatta bu savunma biçimi fikrî söylemden çıkarak sloganlaşır ve daha öte bir anlam kazanır (Arslan 2006: 198).

İlhan Tarus'un savcılık mesleğinden gelen bürokratlığı ve gazeteci kimliğinin getirdiği dünya siyasetinden haberdar olma imkânı, açıktır ki hikâyelerinin konu dağarcığını belirlemiştir. Yazarın bu çerçevede İspanya İç Savaşı'ndan İtalya'nın Habeşistan'ı işgaline, Çin-Japon Savaşı'ndan Nazi Almanya'sının iç politikasına kadar farklı konular etrafında hikâyeler kaleme aldığı dikkat çekmektedir. Bu hikâyelerde İlhan Tarus'un insanlar arası ilişkiyi öne çıkararak yaptığı kurguların arka planında, bahsi geçen çatışma ortamı bulunur. Yazar, seçtiği ve kurguladığı karakterleri hem yaşanan gerçekliği yansıtmada, hem de yaşanan bu gerçekliğe kendi bakışını yerleştirme amacı taşıyarak yaklaşır. Böylece yazar, dünyanın farklı yönetimlerinde yaşanan olaylardan yola çıkarak dünyayı saran bir çatışma ortamının varlığını gözler önüne serer. Bu gerçeklik, toplum içi ve toplumlar arası bir mücadelenin farklı seviyelerdeki tezahürleri olarak hikâyelerine taşınır.

"Tarus'un öykülerinde savaşın nasıl ve nedeni gereksiz bir sorgudur. Nasıl olursa olsun savaş yazara göre, temel anlamda sizin gibi düşünmeyen insanlara karşı sergilediğiniz yok etmeye şartlanmış ölümcül bir tavrıdır. Bu kendi fikrinde ve yaşama biçiminde olmayan herkesi sorgulamadan öldürerek azaltma temeline dayanan bir yok ediş şeklidir." (Arslan 2006: 199)

Yazarın savaş karşıtlığı ırkçılık akımlarının askeri, politik, ekonomik ve siyasal görünümünü hikâyelerine taşımasıyla gün yüzüne çıkar. Fakat bununla birlikte yazarın yaşadığı dönem itibarıyla ideolojik bir seçimde bulunduğu hareketle hikâyelerini kaleme aldığı da düşünülmelidir. Örneğin "Goirilla" hikâyesinde fikrî anlamda olumlu ve taraflı bir bakışın izleri sezilir. Tarus'u, dönemi itibarıyla ideolojiler dünyasının dışına çıkarmak ve tarafsızmış gibi algılamak mümkün değildir. Onun savaş karşıtlığının yanında sosyalist ideolojinin gölgesi sezilir.

İspanya İç Savaşı

Bir İspanyol mülazımının anısı olarak anlatılan "Ekspres" hikâyesinde İspanya'daki sağ hareketin nasıl faşizan ve gaddar bir davranış biçimi geliştirdiği gösterilmeye çalışılmıştır. İspanyol askerinin kendine esirler arasından pay olarak verilen genç bir üniversiteli kızla aşk yaşamaya başlamaları etrafında kurgulanan hikâye, romantik bir biçimde başlayan siyasal davranışın dışlayıcı, ötekileştirici ve vicdanî duyguları ortadan kaldıran bir hâle dönüşmesini ortaya koyar. Hikâyenin başında İspanyol mülazımının verdiği yargılar üzerinden İspanya'daki iç çatışmaya neden olan düşünce yapısı ifade edilir. Buna göre bu orduda yer almayanlar İspanyol değildir ve yabancı fikirlerin esiri olmuşlardır. Bu nedenle esir edilenlerden bazıları doğrudan öldürülürken bazıları bir süre kullanıldıktan sonra öldürülür. Buradaki şifre 'ekspres'tir. Öldürülecek kişi eksprese yetiştirilmesi için yola çıkartılır ve uçurumdan atılır. İspanyol mülazımının esir alınan üniversiteli kıza sahip olmak istemesi ve zaman

içinde bu sahip olma eğiliminin karşılıklı aşka dönüşmesi ile İspanyol mülazımının dâhil olduğu grubun fikirleri ve baskıları arasında kalması hikâyedeki temel çatışmayı meydana getirmiştir. İspanyol mülazımının aşk ile sahiplenmesi İspanyol faşist hareketine göre yasaktır. Orduda sahip olunan her şey herkesin malı olarak kabul edilmektedir. Askerlerin eğlence düzenlediği bir sırada komutanın İspanyol mülazımının sevgilisinin eğlenceye katılmasının istemesi ile bu durum gösterilmeye çalışılır.

“Burada senin benim yoktur. Hepsi bizimdir. İhiscarcılık istemez.” (Tarus 1938: 67)

Hikâyenin bu kısmında atf yapılan mesele 1933 yılında Jose Antonio Primo de Rivera tarafından kurulan ve General Franco tarafından antikomünist bir hareket olarak kullanılan falanjist hareketin aşırıya kaçan korporatist yapısıdır. Mussolini’yi örnek alan Rivera faşist bir diktatörlük kurmuş, bu durum solcu ve cumhuriyetçilerle başlayacak çatışmayı başlatmıştır. Cumhuriyetçilerin baskın gelmesine rağmen cumhuriyetçi ve milliyetçilerden bazı isimlerin öldürülmesi daha önce bir darbe girişiminde bulunan General Franko’yu harekete geçirmiş ve İspanyol Fası’ndaki askerlerle birlikte ölümlere birlikte başlayan ayaklanmayı yönetmeye başlamıştır. Böylelikle İspanya İç Savaşı başlarken, köylüler, şehirdeki işçiler, komünistler, sosyalistler, sendikacılar ve anarşistler milliyetçilerin karşısında cumhuriyetçilerle birlikte General Franko’ya karşı durmaya çalışmışlardır. Üç yıl süren savaş milliyetçilerin galibiyetiyle sonuçlanmış ve Franko İspanya’sı ortaya çıkıştır (Armaoğlu 1973: 579-581). Tekele karşı ve eşit paylaşımın savunulduğu bu yaklaşım, General Franko ordusu içinde aşırı hâliyle gösterilir. İspanyol mülazım komutanının bu hareketine silahını çekerek karşı koysa da aşk ve ideolojisi arasında kalmış bir biçimde çadırına döner ve sevdiği kadını kurtaracağını söyleyerek emir erine onu eksprese yetiştirmesi emrini verir. *“Fakat ben bir İspanyoldum ve bu kadını seviyordum.”* (Tarus 1938: 68). Bu cümle bir taraftan bireyin dramını ifade ederken bir taraftan da kurguya aktarılmış dönemin, birey üzerindeki ideolojik hâkimiyetini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Öte yandan hikâye, grup-kitle eylem ve fikirlerinin bireyin duygu ve düşüncelerinin önüne geçtiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bireyin özgür davranışı ortadan kalkmış ve ideolojinin kişiden talep ettiği kitlesel davranış sergileme baskın gelmiştir. İspanyol falanjist hareketin dayattığı İspanyol kimliği bir toplumsal aidiyet olarak bireysel istek ve arzuları yönetmeye başlamıştır. Savaş ve çatışma bu noktada insanları bireysel anlamda ayırıştırır fakat kendi ideolojik çerçevesi içinde birleştiren bir anlayışın son şekli olarak hikâyede görünür.

“Goirilla” hikâyesi “Ekspres” hikâyesinin devamı gibidir. “Ekspres” hikâyesinde üniversiteli Genç Kız Gracia ve İspanyol mülazımının emir eri Polo bu hikâyede karı koca olarak Franco askerleriyle çatışırken görülür. Polo’nun Gracia’yı öldürmediği ve beraber kaçtıkları hissettirilir. Hikâye faşizm karşısında direnen halk imajını canlandırır. Silahlanmış kadın ve erkek orduya karşı savaşır bir hâlde, çatışma içinde anlatılırken bir milis güç tasavvuru kurgulanır. Bu hikâyede de aşk, sevgi ve mücadele ana çatışmayı oluşturur. Goirilla göndermesi bu savaşımı veren karakterlerin tarafını belli ederken, birbirini seven ve birbirini düşünen iki sevgilinin General Franko’nun askerlerine karşı duruşlarının dramatize edilmesi karakterleri olumlu bir tarafa taşır.

Gracia ve Polo, İspanya İç Savaşı'ndaki işçi, köylü, sosyalist, sendikacı ve anarşistlerden oluşan grubu temsil ederler. "Ekspres" hikâyesinde ideolojik olarak ayrışan bireylerin sürdürülemez ve tek taraflı kalan aşkı, "Goirilla"da aynı ideolojik mücadele içinde fedakâr bir aşkla ifadesini bulur. Gracia ve Polo'nun birbirlerine duydukları sevgi, savundukları ve savaştıkları ideallerle birleştirilmiş gibidir. Evlerine baskına gelen 'alçak şâkiler' uzunca bir çatışma sonunda Polo ve Gracia'yı öldürürler. Fakat bu ölümler direnen ve mücadele eden insanların idealize edilen ölümleridir. Cesaret ve fedakârlık Franko'nun askerleri tarafından gerçekleştirilen baskında kendini gösterir. Hikâye çatışmanın hareketli ve canlı bir biçimde anlatımıyla dikkat çeker. Bu bakımdan yazar sadece bir kahramanca ölümle sonuçlanan insanları değil, savaş ânının aksiyonunu ve heyecanı verir:

"Köşe başında üç Franko askeri belirdi. Silahları ellerindeydi. İhtiyatla pencerelere bakıyorlardı. Üç dört kişi daha çıktı. Polo başını çevirmeden karısına:

- Yerinden kıpırdama! Dedi. Biraz sonra sokağın başı insan duvarıyla örülmüştü. Bu duvar ağır ağır yürümeye başladı. Polo sokağın mukabil tarafına baktı. Orada da aynı renkte yürüyen bir duvar gördü. Kurşunlarını avuçladı. Büsbütün kenara çekildi. Gözlerine düşen siyah saçlarını düzeltmeye vakit kalmadan caddede bir yayılım ateşi parladı. Evin kaplama tahtaları çatırdadı. Karşı duvarda birkaç delik açıldı." (Tarus 1938: 177)

"Kırbaç" hikâyesi direniş ve değişim üzerine kurgulanmıştır denilebilir. İlhan Tarus İspanya iç savaşı sırasında sol eğilimin Franko ordusuna karşı giriştiği gönüllü halk savaşını, kadın erkek ilişkileri üzerinden anlatmaya bu hikâyede de devam eder. Gönüllü ordunun cephelere gönderilmesi ve savaş tasviri içinde, gezip eğlenmeyi seven Margarita ve onun sevgilisi Rodrigo'nun hikâyesi anlatılır. Margarita'nın iç savaş ile değişimi, gönüllülere yaptığı konuşma ve sevgilisi Rodrigo'yu tercih etmek yerine cepheye gitmek isteği hikâyenin ana unsurlarını meydana getirir. Margarita'nın bireysel istek ve arzularının, halk direnişine katılmasıyla ortadan kalkması, ideal olarak sunulan bir mücadele biçimini tanımlama anlamı taşır. Margarita'nın Rodrigo ile yaşadığı acı ve haz birlikteliğinden kopuşu, kadın kahramanın Franko faşizminin karşısında konumlanması anlamına da gelir. Yani halk direnişisi olarak tanımlanan toplum kalkışmasının karşısında İspanyol faşizmine karşı duruş süfli, hedonist ve mazoşist ve bencil yaşayıştan kopuş olarak tanımlanmış olur.

"Daha üç gün evvel odama gelmişti. Sirtında eski püskü bir zabıt elbisesi vardı. Sordum, zabıt olduk, dedi. Onun yeni şeylere, maceraya şuraya buraya girip eğlence peşinde koşmaya meraklı olduğunu bilirdim. Aldırmadım. Bir yerden eline elbise geçirmiş, çalım satıyor dedim. (...) Ortalık daha yeni aydınlanırken yataktan fırladı.

-Ben gidiyorum dedi. Giyinmeye başladı.

-Bana da mı numara? Diye bağırdım, duvardan kırbaç aldım. Her zamanki gibi yere çömeldi. Adam akıllı kızmıştım. Kırbaç omuzlarında yol yol izler yaptı. Sesini çıkarmadı. Fakat ile defa olarak ağlamaya başladı.

-Rodrigo diye yalvarıyordu, beni bırak, gideceğim. İki gün sonra gene gelirim. Bırak beni!

O yalvardıkça basıyordum kırbaç! Nihayet yoruldu bir müddet olduğu yerde kaldı. Her zamanki gibi kalkıp üstüme atılmasını, gırtlığıma yapışmasını ve inleyerek beni öpmesini bekledim. Yapmadı. Yavaşça yerinden kalktı. Elbiselerini giydi. Yüzüme bakmadan çıktı gitti." (Tarus 1938: 182)

Hikâyede ideal tanımlamasıyla sunulan halk direnişi içerisinde kadının konumu da ayrıca düşünülebilir. Hikâyedeki kırbacın kadının erkeğe duyduğu itaati simgelediği düşünülebilir. Kadının itaati aynı zamanda cinsel tatmini sağlayan bir eylem şeklinde algılanabilir. İki durumda da insan egosunu doyurmaya yönelik bir eylemin fazlasıyla bireysel kaldığı ve toplumsal sorumluluğu olan fert için toplum adına bir savaşa girmeyi engelleyici bir unsur olarak kurguya yerleştirildiği söylenebilir. Fakat kadın karakter Margarita, fetiş kavramının etrafında algılanabilecek bu hareketi bırakıp, gönüllüler ordusunda generalin yardımcısı konumuna gelir. Cinsel fantezinin bir parçası olan kadın, ideolojinin ürettiği kitleler arası mücadelenin saflarında yer almasıyla yücelir ve kahramanlaştırılır. Elbette bu değişim ve tercih sürecinin olay örgüsünde izlenebilir bir kurgusu yoktur. Hikâyenin kısıtlı alanı içerisinde kahramanı ve okuyucuyu şaşırtan bir sonuç şeklinde Margarita'nın ideal yolculuğunun son noktası vurgulanır.

Çin'e Bakış

1930'lu yıllar dünya genelinde değişim ve ideolojik devlet yapılanmalarının güçlü bir biçimde yaşandığı yıllardır. Bu devrimler, savaşlar ve ideolojiler çağının en hareketli dönemlerinden, uzak doğu toplumları da etkilenmiştir. İlhan Tarus kendi bakış açısıyla bu ideolojik savaşlar silsilesini Uzak Doğu'daki ayrışmayı gösterecek örneklerle hikâyesine taşır. Kitapta yer alan "Pirinç" hikâyesi savaşın ve yağmanın özünü kendi bakış açısıyla tanımlama amacına örnektir. Bu hikâyede Japonların Çin topraklarını işgali Çinli bir köylünün bakış açısından aktarılır. Savaşın değiştiren ve dönüştüren, kitlesel bir tavrı uyandıran yönü hikâyede işlenir.

"Pirinç" hikâyesi ilk bakışta Çinli bir çiftçinin gündelik yaşayışını konu edinir gibidir. Yazar, Sun Li adlı kahramanın etrafında Çin ülkesinin genel görünümünü aksettirir. Pirinç tarlalarında çalışarak ve Yang Çe nehrinin verdikleriyle karınlarını doyuran Çin halkının durumu gözler önüne serilir. Sun Li, diğer arkadaşları gibi karısıyla küçük dünyasında yaşayan ve çalıştığı tarladan verilen gündelik pirinçle geçimini sağlan fakir biridir. Yang Çe nehri üzerinden arkadaşlarıyla birlikte balık avına çıktığı bir gün yakınlardaki Fay Su'nun çiftliğini Japonların bastığını ve mallarına kadınları el koyduklarını işitir. Japonları küçüklüğünde babasından duyan Sun Li'yi bir korku sarar ve küçüklüğünde babasından dinlediği Japonlar ve öğütleri hatırlamaya başlar:

"Bunlar Sarı denizin öbür tarafında, bir arada oturan tıpkı Çinliler gibi küçük gözlü, küçük boylu fakat iri dişli olan adamlardı. Daima Çin'e girmek, Çin topraklarını yağma etmek maksadını güderlerdi. Çok kalabalık oldukları için adaya sığmamaya başlamışlardı.

Sun Li babasına demişti ki:

- Fakat biz onlara niçin toprak vermiyoruz! Bizde çok toprak var. Gelsinler, eksinler, otursunlar! Burası hepimizi geçindirmeye kâfi değil mi?

Babası beyaz sakalının altından gülmüştü:

- Hayır oğlum Çin bizim vatanımızdır. Vatanımıza yabancı insanları sokmayız. Girmek isterlerse harp ederiz.

Sun Li bir şey anlamamıştı bu sözlerden, ama susmuştu. Çünkü bir baba asla yalan söylemezdi ve babaların sözleri sadece tutulur, yerine getirilirdi.

Sun Li hem küreklere asılıyor, hem terini yeniyle siliyor, hem de babasının laflarını bir teşbih gibi gözünün önüne getiriyordu:

- Demek dövüşeceğiz, demek harp var!" (Tarus 1938: 202)

Sun Li Japonların çiftlik ve köyleri yağma etmesi olayını duyması ve babasının geçmişte söylediklerini hatırlaması ile sıradan yaşayışına ideolojik bir katman eklemeye başlamıştır. Artık Sun Li, yakında başlarına gelecek konusunda endişelenmeye ve bu endişesini 'savaş' çerçevesinde düşünmeye, bu düşüncesini yer yer dile getirmeye başlar. Sun Li'nin zaman zaman artık dövüşmeleri gerektiğini vurguladığı görülür. Hikâyenin sonunda Sun Li'nin evi de Japonlar tarafından basılır, o gün kazandığı üç tas pirince el konulur. Sun Li ne olduğunu anlamaya çalışan karısına babasının sözlerini düşündüğünü söylerken hikâye sonlanır. Hikâye kahramanı bu anlamda yaşadığı gerçeklikle geçmişte yapılan tanımlamayı birleştirerek yeni birine dönüşmenin ilk adımını atar. Li'nin karısı ile geçirdiği eğlenceli vakitler, yerini kitleyi davet eden, kitleyi çağrıştıran 'dövüşeceğiz' sözü ile değişime uğrar. Bu açıdan hikâye, savaşın kitle hareketine dönüşmesindeki bazı noktaları işaret eder. Bireysel olarak kendini savunma ve korunma dürtüsü, tarihsel dayanaklar, millî aidiyetler ve özellikle vatan kavramı ile birleşince hem ideolojik bir mahiyet kazanır hem de kitlesel bir davranış biçimi olarak savaşa dönüşür.

Tarih kaynaklarında 1930'larda milliyetçi ve komünist Çin gruplarının çatışmasından faydalanan Japonların Mançurya'yı işgal girişiminden bahsedilir. Tarus, 1937'de başlayan ve Japonların Çin'in başkenti dâhil ülkenin bir kısmını işgal ettiği savaşı, tarım ve balıkçılıkla geçinen bir Çinlinin algıladığı olaylar üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Sun Li'nin dinlediği hikâyeler ve Japon askerlerle karşılaşması sırasındaki gözlem ve düşünceleri Japon-Çin savaşına dair bazı bilgileri barındırır. Sun Li'nin bakış açısından tanıklık edilen yağma olayı Çin'in işgale uğrayan yerlerinde yaşanmıştır. 1937'de başlayan işgalle birlikte Japonların Nankin gibi bazı yerleşim yerlerinde yerleşimde yağma ve kıyım yaptığı hem dönemin basınında hem de ilgili tarih araştırmalarında yer alır (Katsuichi 1998: 183-188). Yine tarihsel dayanakları olan bazı göndermelere de hikâyede rastlamak mümkündür. Japonların işgal sırasında İngilizler tarafından verilen silahları kullanmaları evi yağmalanan Sun Li'nin tanıklığı ile aktarılır. Sun Li bir balıkçı olmasına rağmen İngiliz silahını ayırt edebilir hâldedir. Yazar bilinçli olarak bu bilgiyi hikâyeye yerleştirmiş gibidir. Bununla I. Dünya Savaşı sonrasında Rusya, Çin ve Kore'ye karşı İngiliz-Japon ittifakına bir göndermede bulunmuş olur (Armaoğlu 1973: 403).

Nazi Almanya'sında Yahudi Düşmanlığı

"Bay Wolfgang Fingestein'i İdam Ettiler!" hikâyesi Ültiyana adında bir hayali ülkede yaşayan bir Yahudi bankacının yargılanması ve idam edilmesini konu edinir. Wolfgang Fingestin Ültiyana ülkesinde yaşayan ve bu ülkenin ileri gelen bankerlerinden biridir. Aynı zamanda Yahudi milletine mensup olan bu banker hükümet mensuplarınca hesapları kontrol edilmek üzere komisyonun karşısına çıkartılır. Wolfgang Fingestein dürüst ve açık bir ticaret yaptığının bilincinde olarak hesabını veremeyeceği hiçbir şey olmadığını düşünerek komisyonu bilgilendirir. Yahudi iş adamının hesaplarında usulsüzlük bulamayan komisyon üyeleri işadamına ailesi hakkında sorular yöneltirler. Beş oğlu olan Wolfgang Fingestein oğullarının hepsini bankacı olarak yetiştirdiğini ve Londra,

Newyork, Varşova, Brezilya gibi yerlerde bankacılıkla uğraştıklarını anlatır. Bunun üzerine komisyon üyeleri ticari olarak aklanmasına rağmen Fingestein'i bankalar aracılığıyla Ültiyana ülkesini, milletini ve dünyadaki diğer milletlerini istismar ettiği suçlamasıyla idamına hüküm verirler. Ertesi sabah Wolfgang Fingestein gün doğmadan idam edilir.

Hikâyede hayali bir ülke olarak sunulan Ültiyana ülkesi, Yahudi düşmanlığının had safhada olduğu ve hükümetin bunu desteklediği bir yer olarak tanıtılır. Bu ülkede Yahudilere uygulanan baskı ve ayrımcılık noktasındaki anlatım, distopik bir havayı çağırıştırır. Hikâyenin yazıldığı dönem düşünüldüğünde Ültiyana'nın Nazi Almanyası'na atıfta bulunularak kurgulandığı hissedilir. Yazar diğer hikâyelerinde gizlemediği ülke adlarını bu hikâyede farklı bir biçimde adlandırma gereği duymuştur. Yazıldığı dönem itibarıyla dünyanın içinde bulunduğu ve Türkiye'yi de etkisinde bırakan gerilimli ortam nedeniyle, yazar bir gizleme gerekliliği hissetmiş olabilir.

“Ültiyana devleti arazisi içinde asırlardan beri devam eden Yahudi aleyhtarlığı, artık son haddine varmıştı. Bütün şehirlerde Yahudi mağazaları taşlanıyor, Yahudi mektepleri kapatılıyor ve Yahudi mezarlıklarına apartmanlar kuruluyordu.

Esas itibarıyla hükümet bu harekete taraftar değildi. Fakat halkın zapt edilmeyen temayülü, tam bir demokrasi ile idare olunan Ültiyana'da, hükümetin de riayete mecbur olduğu bir mukaddes cidal şekline girmişti.” (Tarus 1938: 163)

Wolfgang Fingestein'i sorguya ve idama sürükleyen neden, bütün ticari güvenilirliğine rağmen ırksal aidiyeti ile ilgilidir. Sorgulandığı komisyon bu ticareti düzgün adamı mahkûm ederken kendi ideolojisinin öngördüğü 'suç' kavramına dayanır. Bu suçun ilki 'Yahudi' olmak ikincisi ise 'bankacılık'tır.

- Bankalar vasıtasile yalnız mukaddes Ültiyana ülkesini ve zavallı Ültiyan milletini değil, aşağı yukarı bütün dünya memleketlerini ve bütün dünya milletlerini istismar eden, soyan ve bunu ailesi için menhus bir meslek hâlinde idame ettiren Wolfgang Fingestein'in suçu bütün suçların fevkinde olarak ağır görülmüştür. Âli komisyonumuz kendisini idama mahkûm ediyor. (Tarus 1938: 166)

Buradaki suç kavramının özünü nasyonal sosyalizm çerçevesinde izah etmek hikâyede geçen Ültiyana ülkesini anlamak bakımından önemlidir. Nasyonal sosyalizm 1918'de kurulan Alman İşçi Partisi'nin Adolf Hitler'le birlikte Nazi Partisi olarak isimlendirilecek bir hareketin ideolojisinin adıdır. Komünist, sosyal demokrat ve milliyetçi siyaset olarak üçe ayrılan Alman siyasetinde 1929 ekonomik buhranı ile birlikte güçlenmeye başlayan bu parti, aşırı milliyetçi tutumunun da etkisiyle ekonomik üstünlüğü elinde bulunduran Yahudilere karşı bir tavır geliştirmişler, hatta bu karşıtlık avukat, doktor, bankacı ve tüccarların harekete katılmasını hızlandırmıştır. Nazi Partisi komünist karşıtı iş adamları tarafından da ekonomik olarak desteklenmiştir. Ekonomik buhran ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin Nazi Partisi'nin güçlenmesine ve 1933 yılında parti diktatörlüğünü Almanyada kurmuştur. Bu gelişme ülkede polis devletini ve militarist toplum yapılanmasını ortaya çıkarmıştır (Armaoğlu 1073: 551-555). Nazileştirme politikası bir yönüyle I. Dünya Savaşıyla kaybedilen ekonomik ve askeri bağımsızlığı inşa etmek isterken bir taraftan ırk temelli bir millet anlayışını doktrin olarak benimsemiştir. Tarus'un hikâyesi bu anlamda Nazi Almanyası'nın Yahudi düşmanlığının temellerini Wolfgang Fingestein'in

başından geçenlerle gösterir. Kahramanın ırk aidiyeti, Ültiyana devletinin komisyonunca suçunu sabitleştirirken, öte yandan meslekî aidiyeti onu sömürü düzeni mensubu olarak tanımlamada kullanılır. Yukarda geçtiği gibi Nazizm'in anti-semitik davranışının temelinde 'Almanları ve dünya ülkelerini sömüren Yahudiler' imajı önemli bir hareket noktasıdır. Yazar hikâyesinde Nazizm'in bu noktasından yola çıkmıştır ve bir Ültiyana ülkesi kurgulamıştır.

Amerika'da Irkçılık

"Kara Kalabalık" hikâyesi Amerika'da belirli bir dönem şiddet unsurunu içerecek bir şekilde devam etmiş siyahîlere yönelik ırkçılığı konu edinir. Hikâye, beyaz toplumun siyahî insanlara karşı kin ve nefret duygularıyla hareket etmesi ve bu hareketin şiddete ve katliama dönüşmesi farklı farklı hikâyelerden yola çıkılarak anlatılır. Hikâye gazete haberlerinden ve resmi makamlara akseden cinayet vakalarından derlenmiş bir yapıdadır. İlk olayda küçük yaştaki kızını kirleten bir beyaz gencin kızın babası tarafından öldürülmesi ve halkın galeyana gelip siyahî babayı katletmesi anlatılır. Baba etrafını çevreleyen kalabalığa olayın iç yüzünü anlatmak istese de kalabalık suçu ve suçluyu anlamak yerine ırkçılıktan beslenen bir öfkeyle davranır:

"-Bana acıyınız, beni dinlemeden öldürmeyiniz!

Halk içinden bu fikre taraftar olanlar çıkmış. Zenci anlatmış:

...

Halk arasında çıt olmamıştı. Fakat birisi, bir orman bekçisi ortaya çıktı:

- Ne duruyorsunuz? Buraya niçin geldik?

Diye bağırdı.

Bir dakikada Zenci, bir yığın et ve kemik hâline geldi." (Tarus 1938: 168)

Hikâyede geçen bir diğer olay casuslukla suçlanan delikanlı bir siyahînin linç edilmesidir. Japonlar'a çalıştığı tespit edilen bu genç linç edilmeden önce ırkçılığa maruz kalmasının kendisini öfkeyle doldurduğunu ve bu yüzden Japonlar için casusluk yaptığını kalabalığa anlatır:

"- Ben Japonlar hesabına casusluk yaptım. Bunu itiraf ediyorum. Fakat sizin vatandaşlarınız olan Amerikalılar, varımı yoğumu zapt ettiler. Senelerce dağlarda, bataklıklar içinde çalışarak biriktirdiğim altınları bir gece evimi basarak, karımla beraber aldılar, götürdüler. En küçük çocuğum açlıktan öldü, kızım orospu oldu. Hâlâ New York barlarında (Siyah İnci) diye kucaklarda dolaşiyor. Milletiniz beni zorla kendisine düşman etti. Ben de onlara düşmanca muamele etmeğe karar verdim. Şimdi istediğinizi yapabilirsiniz!" (Tarus 1938: 169)

Yazar siyahînin taşlanarak linç edilmesi eylemini gerçekleştiren insanları 'kara kalabalık' olarak tanımlar. Beyaz Amerikalılara atfedilen bu isimlendirme hikâyenin de başlığını oluşturur. 'kara' ırksal bir ayırım olmaktan çıkartılır ve ırkçı düşüncenin ifadesi haline getirilir. 'Kalabalık' ise linç eylemine katılan insanların şuarsuzluğunu, cahilliğini ve vahşiliğini ifade eder.

Siyahîlerin suçla itilmelerinin arkasında yatan sebepleri ırkçılığın sert ve acımasız tavrına dayandıran hikâyede geçen olaylardan üçüncüsü, Asama adlı ihtiyar bir zencinin oğlunu ayartıp karısından ayıran beyaz bir kadını öldürmesi sonucu ihtiyarın halk tarafından asılarak idam edilmesi hakkındadır.

Hikâyeye konu olan dördüncü olay, Tabor adında bir zencinin şehrin barında çalışan beyaz bir kadınla münasebet kurması ve sonrasında etraftaki kalabalıkça öldürülmesi üzerinedir. Tabor kadınla birlikte kaldığı eve giren beyazlar tarafından öldürülür.

“Işık yanmıştı. Kalabalık, bayırı tırmandı. Kulübeyi sardılar. Bir çekirge sürüsünün uzaktan gelen uğultusuna benzer bir uğultu, yavaş yavaş tahta pencere kapaklarını yoklamağa başladı.

Kapı arkasına yattı Tabor’u kadının gerdanından kopardılar.

Hiç kimse ağlamadı. Hiç kimse acımadı. Hiç kimse ondan yana çıkmadı. Çünkü beyaz bir kadını kirleten bir kara derili adama kimse ağlayamaz, kimse acıyamaz ve kimse ondan yana çıkamazdı.” (Tarus 1938: 172)

Hikâyede geçen olaylar silsilesi Amerika’da siyahîlere uygulanan dışlama, sınıflandırma ve cezalandırma yaklaşımının koyu bir ırkçılık düzleminde yaşandığını göstermek ister. Amerika’da kölelik Kuzey eyaletlerinde 1827 yılında kaldırılır. Fakat 1830’lardan itibaren Kuzey ve Güney eyaletleri arasında köleliğin kaldırılması konusunda çıkan anlaşmazlık iç savaşa dönüşür. Çünkü makineleşen Kuzey’e karşı tarımda iş gücünü kullanan Güney ucuz maliyetli köleliğe ihtiyaç duyar. Ekonomik sebeplere dayanan bu ayrışma ırkçılığı da beraberinde getirecektir. 1865’te Kuzeylilerin kazanmasıyla sona eren Amerikan İç Savaşı sonucunda kölelik, yapılan kanuni değişiklikle tamamen kaldırılır (Armaoğlu 1973: 368-371). Fakat köle ticaretinin yüzyıllarca nesnesi olan siyahî Amerikalılara ırkçılık düzeyinde ayrımcılık uygulanmaya devam eder. Öyle ki, anayasal olarak köleliğin kaldırıldığı yıllarda Ku Klux Klan adında ırkçı ve siyahî düşmanı bir örgüt kurulur. Beyaz milliyetçiliği üzerine kurulan örgütün temel felsefesi beyaz ırktan olmayan insanları öldürüp Amerikalıları arındırmaktır. Örgüt uzun yıllar siyahîlere ve siyahî haklarını savunanlara yönelik baskınlar, katliamlar ve infaz törenleri düzenlemiştir. Siyahî düşmanlığı örgütlerle sınırlı kalmamıştır. ırkçı yaklaşım, günlük yaşantıdan, eğitim ve iş hayatına kadar her noktada kendini göstermiştir.

“Amerika’da 1960’lara kadar ırkçılık, kafeteryalarda, okullarda, umumî tuvaletlerde ve otellerde Afrika kökenli Amerikalıların ikinci sınıf durumda bulduklarını gösteren “Beyazlar” ve “Renkliler” yazılı levhalarla somutlaştırılmaktaydı. Yani ırkçılık basit ve yasalara aykırı olmayan bir ayırım idi. Bu çerçevede ırkçılık, ırk, kültür, renk ve aşırı üslupçuluk temelinde baskı altına almak için kullanılan ihmal, sömürü ve güç sistemi olmuştur.” (Tatar 2011: 215)

Kölelik düzeni önce iç savaşa ve sonrasında ırkçı ayrımcılığa sebep olmuştur. Bu bakımdan örgütlenme temelinde kendini somutlaştırmış siyahî düşmanlığı üzerine kurulu zihniyet günümüze kadar uzanmakta ve Amerika’da zaman zaman şiddet eylemleri şeklinde kendini göstermeye devam etmektedir.

Tarus, gazeteciliğin verdiği uluslararası bir bakış açısıyla, Amerika’da geçmişe uzanan, eserin yazıldığı 1930’larda devam eden ve günümüzde yer yer gün yüzüne çıkan ırkçılığa dayalı çatışma ortamını Türk hikâyesinde verdiği

bu örnekle ortaya koyar. İllinois eyaleti çerçevesinde yaşanan adlî vakalar, cinayet haberleri gibi görünen olaylar, Amerika’da yüzyıllarca süren sömürü düzenini, ırk temelli oluşan sınıf ayrımını, sıradan bir hâl almış siyahî düşmanlığın ve katliamının panoramasını ortaya koyar.

İtalya’nın Habeşistan’ı İşgali

“İki Yüzlü Adam” hikâyesi Şassa adındaki bir Habeşlinin Fransız Somalisi sınırında yakalanmasıyla başlar. 1935-1936 yılları arasında, II. İtalya-Habeşistan savaşı sürdüğü yıllarda yaşanan olay, Fransızların sorgusu altında Şassa’nın casusluk yaptığını itiraf etmesiyle mahkemeye taşınır. Habeşli olan tutuklu hem Habeşistan adına hem de İtalyanlar adına iki taraflı casusluk yaptığını çıkarıldığı mahkemede de tekrarlar. Fransız mahkemesi açısından kendisini ilgilendirmeyen bir olay olmasına rağmen anlaşmalar gereği yargıç tarafından casusluğu nasıl yaptığı öğrenilmek istenir. Şassa ise vatansever bir Habeşli iken nasıl İtalyanlara çalışır duruma geldiğini anlatır. Şassa on iki kişiden oluşan ailesiyle büyük bir çiftlikte karın tokluğuna çalışmakta olan bir gençtir. İtalyanların Habeşistan’ı işgal etmek için saldırdığını öğrenince savaşmak için orduya katılır. Burada casusluk etmesi için eğitim verilip Trablus vatandaşı sıfatıyla İtalyan işgali altındaki başka bir toprağa gönderilir. Burada İtalyan ordusunun durumu hakkında bilgi toplar ve birçok başarıya imza atar. Vatanını İtalyan saldırılarından kurtaracağı hayali ile işine sarılan Şassa İtalyan ordusu içerisinde duyduğu bir haberle yıkılır ve büyük bir buhrana düşer. İmparatoru mal varlığıyla birlikte trenle Kızıldeniz’e oradan vapurla İngiltere’ye kaçmıştır. Bu haberden sonra Şassa’da büyük bir değişim yaşandığı öğrenilir. Çünkü bütün Habeşliler gibi Şassa da imparatoruna gönülden bağlı bir Habeşlidir. Toprağına, insanına ve işine bağlılığı imparatora olan sevgisiyle eşdeğerdir.

“İmparator, bizim için Allah’tan sonra gelen en büyük, en mukaddes varlıktı. Hayalimizde onun vücudu, vatan mefhumile, ecdat hatırasile ve Allah korkusile karışık olarak yaşanırdı. Onun bir fenalık, bir yanlışlık yapmayacağına dair içimizde öyle kuvvetli bir iman vardı ki, bunu düşünmeye bile imkân tasavvur edilemezdi.”
(Tarus 1938: 195)

İmparatorun kaçtığı haberiyle birlikte Şassa’nın imparator merkezinde kurduğu dünyası ve gelecek hayali de yıkılır. Bu hayalin yıkılışın Şassa İmparatorun kaçarken kullandığı treni tarif ederken ortaya koyar:

“Tren! O dümdüz demirler üstünde, hiçbir yere sürtünmeden, hiçbir yere takılmadan kayıp giden o akıl durdurucu ilâhî araba! O arabayı, o rayların üstünde kaydırabilmek için kaç bin Habeşlinin sıcak teri ve tuzlu kanı çöln kumuna karışmıştı ve kaç bin vatandaşım, kabuklu derilerini demirlere yapıştırarak, can vermişti. Biz o yolu ne ümitlerle döşemiştik. O yolun üstünde Habeşistan’a gıda, saadet ve sevinç taşıyan trenler yürüyecekti. O yolun üstünde ayağı deri kunduralarla süslü, cengâver Habeş askerlerini taşıyan trenler dolaşacaktı.” (Tarus 1938: 196)

Şassa Habeşistan halkının gelecek hayali ile yaşarken ve halkı için istihbarat faaliyeti yürütürken, imparatorun kaçışı, savaşta mağlubiyetin ilan anlamı taşır. Bu mağlubiyet hissi Şassa’nın iç dünyasında yaşadığı bir çöküntüden ibaret değildir. Mahkeme sırasında anlattığı manzara Şassa’nın gözünden, galip İtalyan askerinin ve savaşta mağlup olmuş bir milletin görüntüsünü verir. Esir edilmiş askerler ve halkın içler acısı durumu Şassa’yı ihanetten çok intikam duygusuyla davranmaya sevk etmiştir.

“Gözlerimin önünden sırmalı İtalyan zabıtları, hudut nöbetçileri, yalınayak vatandaşlarım ve yalınayak Habeş askerleri, birbiri arasından kayıp geçtiler. Bir makine gibi, düşünmeyen fakat ihtiyatlı olan bir robot gibi yürüdüm ve Habeşistan toprağındaki eski yerime geçtim. Vazifemin meydana çıktığını ve ölüm tehlikesinden kaçtığımı söylemişim. Buna hayvanca inandılar ve göğsüme dört yüz yıllık bir şan ve şeref mazisinin en büyük delili olan Kara Aslan nişanını taktılar. Bu nişanı şeridinden tutup karşımda azametli bir oda uşağı gibi sallanıp duran irin gözlü Ras’ın³ suratına çarpmamak için kendimi güç zapt ettim.” (Tarus 1938: 197)

Bu andan sonra İtalyan casusu olarak çalışmaya başladığını söyleyen Şassa yaptıklarından pişman olmadığını söyleyerek ifadesini sonlandırır. Tarus, “Kara Kalabalık” hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyede de şahısların yaşadıkları üzerinden toplumdaki değişmeyi ve hareketliliği gösterir. “İki Yüzlü Adam” da bu bakımdan savaş, işgal ve mücadele ekseninde kurgulanmış bir hikâyedir. Şassa’nın vatanperver bir biçimde İtalyan ordusuna casusluk için sızması, sonrasında İman ettiği imparatorunun yurt dışına kaçtığını öğrenmesiyle başlayan iç bunalımı ve çatışması mahkeme salonundaki ifadesiyle ortaya çıkarken, geri planda İtalya’nın Habeşistan’ı işgal edışı ve bu işgal sırasında yaşanan bazı olaylara tanıklık edilir. Yazar, hikâyenin arka planında savaşla birlikte Habeşistan’ın yönetim anlayışını hissettirir. Şassa’nın hayat hikâyesine değinilirken ‘Ras’ adlı prenslerin kontrolünde çalışan çiftçi halkın ve kutsal bir yere konumlandırılmış imparator anlayışının hâkim olduğu Habeşistan’da mağlubiyetin suçlusu yine bu sistemin baş unsurları olarak tanımlanır. Kaçan imparator ve işgale rağmen Şassa’yı ödüllendiren Ras, kahramandaki öfkenin ve dolayısıyla taraf değiştirmenin sorumluları olarak sunulur. Tarihsel olarak hatırlanacak olursa Batı’nın yayılmacı ve sömürgeci politikası sürerken Mussolini yönetimindeki Faşist İtalya bu yarışta geri kalmış ve sömürgeleştirilmemiş Afrika toprağı olarak kalan Habeşistan’ı işgal etmek istemiştir. 1935’te başlayan bu işgal hareketi Mai Ceu çatışmasıyla tamamlanır. İtalya Habeşliler tarafından gerçekleştirilen bu saldırı hareketini hava bombardımanı ile püskürtür. İtalya bu sömürgeleştirme işgali sırasında askerlere sivil halka ve ekili tarlalara hardal gazı saldırısı yapmış ve binlerce insanı kimyasal saldırıyla öldürmüştür. Bu savaş Türk hükümeti ve dolayısıyla Türk basınında da oldukça çok yankı uyandırmıştır. Dönemin Türk hükümeti İtalya’nın işgal faaliyetine karşı çıkmış ve basında da Kazım Karabekir’le birlikte bazı komutanların Addis Ababa’ya gideceği haberleri çıkmıştır (Nizamoğlu 2011: 282). Savaş sırasında Habeş ordu komutası I. Dünya Savaşı’nda oldukça ön planda olan sonrasında Ankara hükümetine karşı olduğu için yurt dışına kaçan ve vatandaşlıktan çıkarılan Vehip Paşa tarafından üstlenilmiştir. Bu isim Türkiye’yi de işgalin diplomatik tarafına dâhil etmiştir (Nizamoğlu 2011: 275). İtalyanların savaşı kazandığı anlaşılınca İmparator Haile Selasiye, Addis Ababa’dan kraliyet trenine binerek sahile çıkmış ve oradan Fransız sömürgesi Cibuti’ye geçmiş, İngiliz Kruvazörü Enterprise ile Filistin’e kaçmıştır (Nizamoğlu 2011: 286).

İlhan Tarus, Türk ve Dünya basınına taşınan bu sömürgeleştirme savaşını bir casusluk olayı etrafında hikâyeye taşır. Fakat bununla da kalmaz. Şassa’nın ve Habeşlilerin dünyayı, yöneticilerini ve yaşayışlarını sorunlu bir biçimde gösterir. Çiftlikte hizmet ederek geçimlerini sağlayan ve imparatorlarına inanan bir halkın, işgalle birlikte gerçeklerle yüzleşmesi, geri kalmışlığının mağlubiyetle gün yüzüne çıkması Şassa’nın buhranı ile ortaya

³ Etiyopya’da kullanılan prens, efendi gibi anlamlara gelen bir unvan.

konulur. Öte yandan Fransız, İtalyan ve İngiliz sömürge anlayışı hikâyede yer yer görünür. Fransızların suçlu algılayış biçimleri kendilerini merkeze alarak değerlendirmeleriyle izah edilir. Hikâyede halk, otorite ve faşizm etrafında kurulmuş bir denklemden bahsedilebilir. Diğer hikâyelerde de kendini gösteren faşizm ve halk, millet çatışması İtalyan faşizmi ve vatansever Habeşliler arasında gerçekleşen savaşla ifade edilir.

SONUÇ

İlhan Tarus, sadece yaşadığı toprakların hikâyesini anlatmamış, belki de gazetecilik mesleğini getirdiği haber alma kabiliyetiyle, dünyadaki savaş, ayrımcılık ve toplumsal çatışmaları Türk hikâyesinin konu dağarcığına taşımıştır. Bunu yaparken hikâyelerinde ağırlıklı olarak gözlemci gerçekçiliği ile öne çıktığı söylenebilir. Bunun yanında savaş ve çatışma ortamının getirdiği tarafgirlik bazı hikâyelerinde kendini hissettirir.

Hikâyelere bütün olarak bakıldığında dönemin faşist ve ırkçı ideolojisinin olumsuz yönleriyle insan hikâyeleri üzerinden anlatılmak istendiği söylenebilir. Yazarın ideolojik görüşünün yer yer kahramanları ve olayları anlatışında açığa çıktığı görülür. Tarus, ırkçı tavrın karşısında dururken, “Goirilla” ve “Ekspress” hikâyelerinde olduğu gibi sosyalist ideolojiden yana duruşunu hissettirir. Bu tavır öyle görünüyor ki, dönemin diyalektiği ile alakalıdır. İdeolojik köklere sahip ezen-ezilen ayrımı hikâyelerde tekrarlayan bir durum arz eder. Bu açıdan yazarın sosyal gerçekçiliğe yaklaştığı düşünülür.

Yazar hikâyelerinde çatışmanın farklı coğrafyalardaki yansımalarının ötesinde farklı görünümünü de konu edinmiştir. Genel itibarıyla ırkçı ideolojilerin yarattığı bir çatışma ve savaş ortamını işlerken, olayların sosyal, ekonomik, askeri, politik, düşünsel şekilde tezahür eden yönlerini de hikâyelerinde göstermiştir. Söz gelimi “Kara Kalabalık” hikâyesi toplumsal çatışmanın getirdiği olaylar silsilesi etrafında dönerken, “İki Yüzlü Adam” hikâyesinde savaş ve çatışmanın politik, düşünsel ve askeri tarafı ortaya çıkmıştır. “Bay Wolfgang Fingestein” hikâyesi ekonomik ve ideolojik gerekçelerin ürettiği bir sistem içindeki çatışmaya ışık tutarken, “Pirinç” hikâyesinde Japonlar tarafından gerçekleştirilen işgal ve yağma etrafında şekillenen bir ortam anlatılır.

Doktor Monro'nun Mektubu'nda yer alan bu hikâyeler, genel itibarıyla 1930'ların savaş ve çatışma ortamının panoramasını ortaya koyar. Aynı zamanda bu ortam, II. Dünya Savaşı'nı hazırlayan, küresel bir savaş hâlinin hazırlayıcı olaylarıdır. Dünya genelinde gerçekleşen ideolojik çatışmanın kökleri ırkçılık olarak hikâyelerin bütününe sirayet etmiş bir hâlde işlenmiştir. Yazar insanları ayırıştırıran ve savaşa sürükleyen ideolojik temelleri hikâyeleriyle ifade etmiş olur.

KAYNAKÇA

ALANGU, Tahir (1965). *Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman (Antoloji)*. C: 2, İstanbul: İstanbul Matbaası.

ARMAOĞLU, Fahir H. (1973). *Siyasi Tarih 1789-1960*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

ARSLAN, Fatih (2006). *İlhan Tarus (İnsan ve Eser)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

HOCANOĞLU, Durmuş (2016). "Savaş ve Barış Üzerine" *Savaş ve Toplum (Savaş Üzerine Yazılar)*. Konya: Eğitim Kitabevi.

KATSUICHI, Honda (1998). *The Nanjing Massacre: A Japanese Journalist Confronts Japan's National Shame*. New York: Studies of the Pacific Basin Institute.

NİZAMOĞLU, Yüksel (2011). "İtalya-Habeşistan Savaşı, Vehip Paşa ve Türkiye" *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C. II: 270-289.

SINAR ÇILGIN, Alev (2003). *Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TARUS, İlhan (1938). *Doktor Monro'nun Mektubu*. İstanbul: Vakıf Matbaası.

TATAR, Taner(2011). "Sömürgecilik ve Kızıl-Kara Katliam" *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44:

